

Ledare till Högre utbildning nr 1 2019

Cecilia Olsson Jers och Per-Anders Forstorp
Malmö universite och Linköpings universitet

Samhället och naturen står inför stora utmaningar när det gäller hushållning av resurser, energianvändning och miljöpåverkan. Detta gäller också den högre utbildningen där många ser stora möjligheter med att medvetandegöra studenter och lärare för att söka styra samhällsutvecklingen i en hållbar riktning. Lärande för hållbar utveckling inom högre utbildning är redan ett etablerat forsknings- och utvecklingsområde och som nu också engagerar allt fler lärare och studenter över alla fakulteter och ämnesområden. Även på mer övergripande nivå märks denna förändring, till exempel genom att *Times Higher Education* i sin ”impact ranking” från och med 2020 inkluderar alla FNs hållbarhetsmål i sina bedömningar. Kombinationen av engagemang både på gräsnivå och på mer strukturell nivå är en stark indikation på allvaret i människans och naturens predikament just nu. Vi som är engagerade i högre utbildning spelar en viktig roll. I ett kommande nummer av *Högre utbildning* är lärande för hållbar utveckling inom högre utbildning det övergripande temat. Till det numret har vi hjälp av Cecilia Enberg och Ola Leifler från Linköpings universitet som gästredaktörer.

I detta nummer av *Högre utbildning* fokuseras huvudsakligen på hur studenter kan engageras i forskning samt lärares skriftliga reflektioner om sin egen undervisning.

BIDRAG I HÖGRE UTBILDNING NR 1 2019

I den första artikeln *Lärerikt å forske selv om jeg ”bare” er student! Studentaktiv forskning på barnehagelærerutdanningen* pekar **Hilde Nancy Skaug** och **Heid Osnes** på det ovanliga att engagera förstaårsstudenter i forskningsprojekt med målet att studenterna ska förstå vad vetenskap och vetenskapliga undersökningar är. Argumentet för att vänta med studentengagemang brukar vara att de bör ha kommit längre i sin utbildning för att kunna tillgodogöra sig innehållet i ett forskningsprojekt. Artikelförfattarna pekar dock på att det inte verkar finnas någon anledning att vänta med studentaktiv forskning. Syftet med artikeln är bland annat att undersöka om studenter upplever sig förstå sammanhanget mellan undervisning och forskning. Deltagande studenter är blivande förskollärare och de involveras i ett forskningsprojekt redan första terminen 2010 och som avslutades 2013. Skaug och Osnes är inspirerade av en modell för forskningsbaserad utbildning som är utformad av Healy. Två lärarcentrerade aktiviteter planerades: föreläsningar om nya forskningsresultat inom ämnet (research-led) samt undervisning i det aktuella ämnet om forskningsprocesser och vetenskapliga metoder (research-oriented). Även två studentcentrerade aktiviteter genomfördes: aktiva ämnesdiskussioner (research-tutored) samt egen utförd forskning (research-based).

Studentengagemang i forskningsprojekt är i fokus även i artikeln *Sampublicering med studenter – ett sätt att stärka forskningsanknytningen i lärarutbildningen* av **Fredrik Jeppsson** och **Jesper Haglund**. I artikeln problematiserar författarna möjligheten att samförfatta och

*Författarkontakt: per-anders.forstorp@liu.se

Artiklar och reflektioner är kollegialt granskade. Övriga bidragstyper granskas av redaktionen. Se <https://hogreutbildning.se> ISSN 2000-7558

©2019 Cecilia Olsson Jers och Per-Anders Forstorp. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>), allowing third parties to share their work (copy, distribute, transmit) and to adapt it, under the condition that the authors are given credit, that the work is not used for commercial purposes, and that in the event of reuse or distribution, the terms of this license are made clear.

Citation: Olsson, C. & Forstorp, P.-A. (2019) «Ledare till Högre utbildning nr 1 2019», *Högre utbildning*, 9(1), 112–114. <https://doi.org/10.23865/hu.v9.2023>

sampublicera med motiverade studenter på lärarutbildningen. De menar att samförfatta och sampublicera är ett sätt att skapa förståelse för forskningsprocessen och därmed öppna för mer kunskap om vad vetenskap är. Författarna har i sin studie själva samförfattat framgångsrikt med lärarstudenter i ämnet fysik. Deras erfarenhet är till största delen positiv, men konstaterar samtidigt att det ställer andra krav på handledaren än de som ställs när ett vanligt examensarbete ska handledas. Dels är det etiska frågor som blir aktuella, dels att handledaren är mer involverad i studiens skeden än vad som är brukligt.

Om vi vänder blicken från studenten till läraren har **Mona Fjellström** och **Maria Wester** utifrån en forskningsgenomgång om lärares eget skrivande genomfört en intervju- och enkätstudie med syfte att fördjupa förståelsen för lärares skrivande om sin egen undervisning. I artikeln *Universitetslärares skrivande om och för sin undervisning* diskuterar de vilka drivkrafter, stöd och utmaningar som lärare får av sin omgivning för att skriva om sin undervisning. Det sammanfattande resultatet är att lärare ofta är positiva till att skriva om sin undervisning, men att inget eller lite stöd tillförs från institutionsledningen för detta. I artikeln framkommer det dock att när artiklar publicerats om undervisning uppmärksammas dessa ofta i olika typer av sammankomster på institutionen samt att seminarier kring resultaten initieras. En slutsats som författarna lyfter fram är att lärare befinner sig i samma situation som nya studenter och därmed behöver både erövra vetenskapliga grundantaganden som gäller för undervisning i högre studier och hantverket att skriva om undervisning.

Handledningssamtal utifrån bedömningsmatriser används på flera professionsutbildningar. Frågan om vilken funktion dessa matriser har, har undersöks av **Rebecka Florin Sädbom**, **Johan Bäcklund**, **Helena Anderström** och **Lena Manderstedt**. Frågor om användning och tolkning av matrisernas funktion har ställts till lärarstudenter och deras handledare ute på övningsskolor. Samtidigt som handledarna menar att studenternas yrkeskunnande ökar med hjälp av matrisen framhålls vikten av kollegiala samtal kring tolkningen av densamma. Bedömningsmatriser är komplexa att använda och inte minst blev det synligt då det visar sig att lärarstudenter och handledarna uppfattar matriserna som att de har olika funktioner: lärarstudenterna ser matrisen som ett redskap för formativ bedömning medan handledarna ser matrisen mer som ett problematiserande underlag för ett samtal. I artikeln *En skenbar tydlighet? En studie om VFU-handledares och lärarstudenters beskrivningar av hur bedömningsmatrisen används i handledningssamtal* diskuteras dessa två sätt att se på matriser på.

I språkligt heterogena klassrum i ungdomsskolans språkundervisning har det genomförts flera undersökningar om hur språktillägnelse går till och vilka problem som kan följa med att en del elever redan har språket som studeras som modersmål (L1) och en del har det studerade språket som studiespråk (L2). Ett flertal undersökningar pekar på att det finns flera didaktiska problem i dessa heterogena klassrum och att dynamiken mellan eleverna blir avgörande för hur undervisningen utformas. Även lärare på universitetsnivå hanterar språklig kompetens av varierande grad i sin undervisning. **Ingela Johansson** och **Gudrun Seiler-Holmer** ville undersöka hur högskolelärare upplever samma sak och genomförde sin undersökning utifrån hypotesen att de svårigheter som kunde identifieras i ungdomsskolan torde avta i takt med studienivån. Det visade sig att hypotesen stämmer, men att andra svårigheter uppstod i högre utbildning. Bland annat pekar de intervjuade universitetslärarna på att det kan bli ett dilemma för en student som är L1 och som klarar av de språkliga utmaningarna, men får stora svårigheter när de ska erövra det akademiska språket. Detta diskuteras i artikeln *Utmaning eller tillgång? Att undervisa modersmålslärare i språkutbildning på universitetet*.

I en reflektionsartikel resonerar **Erik Falk** om utmaningsdriven utbildning, där frågor och uppgifter företrädesvis är formulerade av samarbetspartner utanför akademien. Idéen med utmaningsdriven utbildning har vuxit kraftigt och Falk ställer sig frågan om på vilket sätt formen bidrar till att stärka kvaliteten i utbildningen. Samtidigt konstaterar han att det inte är en enkel fråga att besvara tack vare att det komplexa begreppet kvalitet betyder olika i olika utbildningar. Utifrån en presentation av ett exempel där Södertörns högskola och Karolinska Institutet samarbetar med Huddinge och Botkyrka kommuner sammanfattar Falk sina slutsatser i att de lärosäten som intresserar sig för tvärvetenskaplig utbildning mycket väl kan övervinna de svårigheter som finns. Falks intressanta reflektioner finns i *Utmaningen med utmaningsdriven utbildning*.

Inledningsvis ställs hårda och mjuka färdigheter i ingenjörsutbildningen mot varandra i reflektionsartikeln *Lärarens arbete mot utveckling av generiska färdigheter och variation i teknikvetenskaplig utbildning genom relationsskapande åtgärder*. De hårda färdigheterna i detta sammanhang är de färdigheter en student förväntas behärska som färdig ingenjör. De mjuka färdigheterna är det en ingenjör ska behärska för att kunna möta dagens samhällsutmaningar. **Jennifer Leijon** och **Cecilia Boström** ställer frågan om det behöver vara en motsättning. Utifrån en modell där begrepp som attityd, förväntning, trygghet, delaktighet, vision, omtanke och öppenhet träder fram som relationsskapande ord har kurser inom ingenjörsutbildningen förändrats. Den reflektion Leijon och Boström gör, utifrån det övervägande positiva mottagandet hos studenterna, är att det är viktigt att tydliggöra för studenterna varför man förändrar undervisning och också förbereda studenterna på vilket resultat man förväntar sig av förändringen.

I avdelningen för goda exempel har detta nummer ett bidrag om auskultation. Det är **Jeanna Wennerberg**, **Vendela Blomström** och **Eva Nobel** som utifrån kollegors önsningar om att utveckla sin lärarroll tagit fram en mall för auskultation som del i ett utvecklingsprojekt. Hela projektet innehöll auskultationer, samundervisning och kollegiala samtal, men i ”goda exempeltexten” är det endast auskultationen som beskrivs. I *Kollegial stöttning genom auskultation – ett sätt att utveckla ett akademiskt lärarskap* delar de med sig av modellen och diskuterar för- och nackdelar med den.

Avslutningsvis vill vi uppmärksamma några förändringar i *Högre utbildnings* redaktion. Vi hälsar Åsa Lindberg Sand välkommen till redaktionen. Även om det ärligt talat känns lite egendomligt, så välkomnar vi faktiskt också oss själva vilka precis som Åsa är nya i redaktionsgruppen. En annan förändring av ett lite större slag är att initiativtagaren till *Högre utbildning*, Anders Sonesson, har lämnat redaktionen för att gå vidare till nya uppgifter. I några tidigare ledarartiklar för tidskriften (nr 1 2011 och nr 3 2015) berättar Anders om hur idén till *Högre utbildning* växte fram. Det pågick omkring 2008 en diskussion bland pedagogiska utvecklare knutna till Swednet, svenskt nätverk för pedagogisk utveckling av högre utbildning, om behovet av att etablera en svensk plattform för vetenskapligt underbyggd kunskap om högre utbildning. Internationellt fanns det många möjligheter men det som saknades var just en svensk arena för, som man uttrycker det, ”en kvalificerad diskussion kring utbildning, undervisning och lärande i högskolan”. Anders har varit en drivande kraft i etableringen av denna arena sedan ett decennium och vi tackar honom å det varmaste för hans engagemang, kunnande och drivkraft som möjliggjort framväxten av denna tidskrift!